

З. Зражевська Н., Заїка В. Як змінилася робота українського журналіста під час війни. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 1 (15). С. 68–77. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.159>.

БЕВЗЮК Яна Олександрівна,
курсантка Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького

Науковий керівник:

ШУМОВЕЦЬКА Світлана Павлівна,
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ПОЛІТИКА ЗРОСІЙЩЕННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ СВІДОМІСТЬ

Політика зросійщення була системним інструментом імперської та радянської влади. Вона передбачала асиміляцію неросійських народів шляхом насильного нав'язування російської мови, культури та історичної пам'яті. В Україні русифікація мала не лише культурний, а й політичний характер, оскільки була спрямована на знищення національної ідентичності українського народу.

Історичні витоки політики русифікації щодо українців сягають періоду входження українських земель до складу Російської імперії у XVIII столітті. Ліквідація автономії Гетьманщини, знищення Запорозької Січі у 1775 році та запровадження імперської адміністрації стали першими кроками до обмеження політичної та культурної самобутності українського народу. У XIX сторіччі політика зросійщення набула цілеспрямованого характеру через мовні заборони. Валуєвський циркуляр 1863 року та Емський указ 1876 року фактично забороняли використання української мови в освіті, друці та громадському просторі, що перешкоджало становленню українського народу як окремої нації [2].

У радянський період попри формальне проголошення рівності народів, тодішня влада продовжила русифікаційну політику в більш завуальованій формі. Короткотривалий період українізації 1920-х років, що мав на меті «укорінення» російської влади на теренах України, закінчився репресіями проти української інтелігенції, що згодом дістало назву «Розстріляного

відродження». У повоєнний період російська мова стала переважати у сфері освіти, науки, армії та управління, а українську влада поступово витісняла з громадського життя, формуючи уявлення про її другорядність [1, с. 113–116].

Політика русифікації призвела до деформації національної самосвідомості значної частини українців, втрати культурно спадкоємності між поколіннями та формування комплексу меншовартості. Водночас вона не знищила української ідентичності. Опір намаганням радянської влади асимілювати українців проявлявся у діяльності культурних діячів, дисидентського руху, а також у тому, що люди намагалися зберегти мову в родинному колі [1, с. 687–702].

Після відновлення незалежності України русифікація хоча і не була вже державною політикою, але мала негативні наслідки в інформаційній сфері. Російська федерація сьогодні використовує результати тривалої політики зросійщення як інструмент інформаційної та гібридної війни, виправдовуючи власну агресію заявами про «захист російськомовного населення».

Повномасштабна війна росії проти України з 2022 року стала поштовхом до переосмислення національної ідентичності та активного повернення до використання української мови, вивчення історії й культури як інструменту опору та збереження нації. Історичний досвід доводить, що українська ідентичність збереглася завдяки культурному опору, пам'яті та прагненню до свободи. Сьогодні відновлення національної свідомості є не лише культурним, а й безпековим завданням української держави.

Список використаних джерел

1. Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР. 1917-1941 рр. : джерелознавче дослідження. Вид. 2-е, випр., доп. / пер. сл. І. М. Дзюби. Київ : Пенмен, 2017. 768 с.
2. Демська О. Українська мова. Подорож із Бад-Емса до Страсбурга. Харків : Віват, 2023. 304 с.

